

ценка, О. Марченко, В. Медведчука, В. Тація, Ю. Калиновського, М. Цимбалюка. Більшість дослідників погоджується, що обов'язковими умовами існування правового суспільства є панування права і високий рівень правосвідомості, що ґрунтується на філософському осмисленні фундаментальних проблем становлення держави і суспільства.

1. Головатий С. Концептуальні витoki ідеї «верховенства права» у філософській спадщині античних мислителів/ С. Головатий // Українське право. — 2003. — № 1 (16). — С. 17— 48.98.”

2. Кант И. Сочинения: В 6 т./ И. Кант. — Т. 6. — М. : Мысль, 1966. — 743 с.

3. Корюшкин А. И. Фрэнсис Либер – первый профессор политологии / А. И. Корюшкин // ПОЛИТЭК: Науч. Журнал. — СПб. : Изд-во СПбУ, 2010. — Т. 6. — № 3. — С. 5— 18.

4. Максимов С. И. Правовая реальность: опыт философского осмысления: монография / С. И. Максимов. — Х. : Право, 2002. — 328 с.

5. Новгородцев П. И. об общественном идеале / П. И. новгородцев. — М. : Изд-во «Пресса», 1991. — 638 с.

6. Орач Є. М. Історія політичних і правових вчень/ Є. М. Орач. — К. : Атіка, 2005. — 560 с.

Гапіч Ігор Олегович

курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри філософії
та політології, к.психол.наук, доц.

Шинкаренко І.О.

ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ НЕПОВНОЛІТНІХ

Низький соціально-економічний рівень в державі, сучасна нестабільність суспільства, політичні зміни, які відбуваються у суспільстві відбиваються на підлітках. Напружені стосунки з батьками та однолітками спонукає підлітка змінити модель своєї поведінки, вийти за межі сформованої норми. Насамперед, освіта перебуває в жебрацькому стані, а саме негативний та недостатній виховний вплив батьків на дітей спричиняє виникнення труднощів з адаптацією особи(неповнолітнього) до соціуму. Існує чимало випадків коли стан дитини загострюється після вступу до школи, а ще більше в підлітковому віці, коли у неповнолітнього поступово знижується інтерес до навчання, до вироблення вмінь і навичок самовиховання, у них накоплюється емоційне напруження, яке виливається у негативні поведінкові реакції. Питання девіантної поведінки серед неповнолітніх завжди була однією з найважливіших у психології, кримінології, але зараз, вона носить більш глобальний характер та потребує особливої уваги, зокрема щодо профілактичних робіт з такими ін-

дивідами. Проблема девіантної поведінки неповнолітніх не є новою для фахівців у галузі психології, педагогіки та в діяльності практичних працівників правоохоронних органів.

Проблема девіантної поведінки неповнолітніх досліджується багатьма галузями науки, зокрема психологією, соціологією, кримінологією, юриспруденцією як в Україні так і в інших державах. Серед вітчизняних дослідників доцільно відмітити О.М. Джуджу та С.М. Корецького, які досліджували проблеми співвідношення девіантної та деліквентної поведінки. Васильєв В.В. розглядав проблему групової злочинності неповнолітніх та мотиви деліквентної поведінки. Максимеко Е.В. у своїй праці розглядає виникнення девіації у підлітків під впливом мікросередовища, а також на основі соціальної спадковості, тобто відтворенню як позитивних так і негативних сторін способу життя суспільства. Людина як особистість формується під впливом системи соціальних відносин, у яку вона включена; цей процес детермінується сукупністю соціальних норм, чинних на даний момент у суспільстві. Таким чином, соціальні норми є правилами суспільства щодо поведінки особистості, визначаючи характер, а також межі можливих і припустимих її проявів [1, с. 8-9].

Девіантна поведінка виділяє антисоціальні способи поведінки, мислення, діяльності неповнолітнього, які не відповідають встановленим суспільстві нормам, традиціям, цінностям. Молодь виступає найчутливішим психологічним суб'єктом і тому прояви соціально неприйнятної поведінки найвиразніше проявляється саме у них. У цьому віці, коли не сформований суб'єктивний світогляд, підлітки найбільше піддаються зовнішньому впливу. Сприймаючи інтереси та погляди оточуючих, вони вбирають їх і в подальшому керуються ними. На цьому етапі, задля пояснення причин злочинності неповнолітніх, не саме останнє місце посідає дослідження девіантної поведінки підлітків. погіршення криміногенної обстановки в умовах кризових явищ в економіці, незаконна спекуляція, шахрайство, бізнес на підпільних азартних іграх та ін. Ця ситуація виявляється надскладною для молоді і підлітків.

Недостатня сформованість у школярів навичок спілкування, а саме замкнутість, наявність труднощів при формулюванні запитання для одержання додаткової інформації, нездатність одержувати інформацію в спілкуванні, нездатність використовувати зворотний зв'язок, неспроможність звернутися за допомогою і прийняти таку, зокрема, серед однолітків. Не всі прояви девіантної поведінки молоді можливо зафіксувати в силу різноманітності її форм. Різні форми негативної девіантної поведінки молоді враховуються й вивчаються з різним ступенем повноти. Девіантна поведінка характеризується взаємодією особи з об'єктивною реальністю. До уваги береться пристосування індивіда до реального оточення у дитинстві адаптивні механізми лише формуються, тому так важливо не допускати порушень, які б безпосередньо в подальшому вплинули на життя особи. На сучасному етапі розвитку суспільства існуючі соціальні проблеми (наркоманія, агресивність, алкоголізм тощо) змушують нас замислитися над тим, чому це відбувається. Чому дитина

спочатку відкрита і спрямована на добро, дорослішаючи, поступово набуває асоціальний тип поведінки. Найчастіше причини девіантної поведінки дітей та неповнолітніх криються у їх батьках. Сім'я є одним із найважливіших інститутів ранньої соціалізації дитини. У сім'ї дитина засвоює найбільш фундаментальні базисні цінності, норми, поведінкові стереотипи, формується емоційна сфера її психіки. Дефекти раннього сімейного виховання дуже важко виправити. Дослідниками виділяється багато причин, що призводить до відхилень у поведінці неповнолітніх, але всі вони вважають, що першопричиною є ігнорування особливостей цього вікового періоду, недооцінка дорослими глибоких вікових суперечностей у розвитку підлітка (наприклад, порушення взаємин учня з класом, ізолювання його в колективі, неприйняття вчителем, труднощі у навчальному навантаженні, спілкуванні, самовизначенні, – все це спонукає дитину шукати іншої спільноти однолітків, чи старших за віком школярів, у якій би зникало емоційне напруження, знову з'явилась можливість самоствердитися й самореалізовуватися як особистість). Однією з причин, сприяє виникненню відхилень у поведінці школярів є психічні травми. Вони відіграють значну роль у виникненні різних порушень поведінки і шкідливих звичок. Найчастішим є так званий конфлікт поколінь, який виникає внаслідок надмірної опіки і контролю старших за поведінкою і вчинками підлітка. Також важко сприймається дітьми звичних життєвих умов: переїзд до іншого міста, перехід до іншої школи.

Причиною психічних травм можуть бути безпідставні звинувачення у певній поведінці, розкриття таємниць, нерозділена юнацька закоханість, комплекс неповноцінності через дефект мовлення, зовнішності, які викликають неприйняття і знущання з боку ровесників.

Тому якщо дитина у родині має можливість спостерігати й перебувати в середовищі емоційно позитивних зв'язків, то асоціальні впливи інших середовищ не матимуть на неї деформуючих впливів.

За даними МВС України у 2011 році неповнолітніми було скоєно 12571 злочин, 2012 – 13756, 2010 – 13946, 2013 – 13974. Близько 70 тисяч дітей і підлітків стоять на обліку правоохоронних органів. Питома вага юних правопорушників нині складає 25% проти 13% 5 років тому. Найсприятливішими умовами девіантної поведінки для таких підлітків є: відсутність установки на працю і навчання; відсутність самоконтролю, чутливість до сторонніх впливів, до гострих переживань, потяг до діяльності у неформальній підліткової групі, неадекватна самооцінка. Типологічні риси особистості з девіантною поведінкою: слабка адаптація до нових ситуацій, конфліктів, підвищена тривожність, психічна незрілість, вживання наркотиків, алкоголю [2, с. 25]. У молодих формується і комплекс неповноцінності, який буквально роз'їдає душу дитини і штовхає до спотворених форм протесту - хуліганства та ін. 95% підлітків ніде подітися у вільний час. І сьогодні ситуація не лише не покращується, а навіть погіршується, оскільки багато гуртків, секцій стали платними, відтак і недоступними багатьом учням. девіантна поведінка перешко-

джає соціалізації особистості, її становленню і формуванню, розвитку її громадянської самосвідомості. У літературі підлітковий вік згадується як найнебезпечніший період щодо виникнення й закріплення шкідливих звичок, різних негативних виявів у поведінці. Різні форми порушення поведінки і шкідливі звички не завжди закріплюються. З віком вони можуть згладжуватися. Саме ще на рівні школи потрібно вирішувати проблему девіантної поведінки неповнолітнього, а саме робота з психологами, профілактиці відхилень в особистісному розвитку дітей великого значення набуває правильна організація взаємин як між дітьми різного віку, так і між дітьми і дорослими.

Отже, психолог має працювати у декількох напрямках: діагностуванні, корекції, профілактиці виявів девіантної поведінки підлітка. Пріоритетним напрямом роботи сучасної школи є утвердження здорового способу життя серед дітей і молоді, рання діагностика негативних виявів поведінки школярів. Реалізація завдання виховання гармонійно розвиненої особистості передбачає об'єднання зусиль і школи, сім'ї, суспільства. Діти із зазначеними вадами, коли ослаблений педагогічний контроль з боку учителів і не враховуються інші індивідуально-психологічні особливості, здатні на негативні вчинки, можуть ставати на шлях правопорушень. Тому вони потребують диференційованого підходу як у системі навчально-виховної роботи. Таким чином, соціально-економічні, психолого-педагогічні та медико-біологічні причини діють у тісному зв'язку.

Я вважаю, що якомога більш рання психологічна діагностика схильності молоді до ненормативної поведінки, розробка спеціального комплексу заходів психологічної допомоги підлітку у зазначених випадках потребує чималих зусиль практики. Під соціальним контролем у широкому соціологічному змісті розуміється вся сукупність засобів і методів впливу суспільства на небажані форми поведінки з метою їх елімінації чи мінімізації [3, с. 201]. Тобто, переважна кількість соціальних відхилень відіграє деструктивну роль у розвитку суспільства. Тому однією з головних завдань психологів є розпізнавати корисні культурні зразки в поведінці індивідів і груп і надавати допомогу в подоланні девіантної поведінки серед неповнолітніх.

Для успішного вирішення вищезазначених проблем державі необхідно, насамперед визначити пріоритетні напрямки розв'язання соціально-педагогічних проблем неповнолітніх на основі аналізу сучасної ситуації в Україні, забезпечити економічні, правові, організаційні умови і гарантії для життя, самореалізації неповнолітніх.

1. Малькова М.О. Формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів до взаємодії з девіантними підлітками. Автореф. дис. ... канд. пед. наук. 13.00.05. — соціальна педагогіка. — Луганськ, 2006. — 22 с.

2. Шнейдер Л.Б. Девиантное поведение детей и подростков. — М.: Академический Проект; Трикста, 2005. — 336 с.

3. Тетерский С.В. Введение в социальную работу: Учебное пособие. — М.: Академический Проект, 2000. — 496с.